

SỬ DỤNG MỘT SỐ TÌNH HUỐNG SỰ PHẠM TRONG DẠY HỌC MÔN TOÁN Ở TIỂU HỌC

Nguyễn Thị Hiền*

ABSTRACT

The pedagogical situation in teaching in general and in teaching mathematics in particular happened quite unexpectedly, we cannot predict or predict in advance. The practice of handling situations helps teachers, especially inexperienced teachers, to handle situations in teaching math flexibly and ensure educational principles. The article focuses on presenting some common pedagogical situations in teaching mathematics in primary schools.

Keywords: Pedagogical situations, teaching math in elementary school.

Received: 6/1/2022; **Accepted:** 7/1/2022; **Published:** 17/1/2022

1. Đặt vấn đề

Là một giáo viên Tiểu học để dạy học tốt môn Toán thì ngoài việc được trang bị những kiến thức về chuyên môn còn cần phải rèn luyện kỹ năng trong dạy học. Một trong các kỹ năng cơ bản và vô cùng quan trọng của người giáo viên đó là kỹ năng xử lý tình huống sự phạm trong dạy học môn Toán.

Tác giả đều nhận thấy, khi người giáo viên có năng lực giải quyết tình huống sự phạm sẽ khuyến khích học sinh nêu câu hỏi. Tạo cơ hội để giáo viên thể hiện bản lĩnh xử lý, ứng phó nhanh với các vấn đề nảy sinh trong dạy học, đồng thời giúp học sinh có cơ hội tìm hiểu, mở rộng vốn kiến thức của mình. Giúp các em dần hình thành thói quen phát hiện và giải quyết các vấn đề trong thực tiễn cuộc sống. Chính vì thế, việc rèn luyện kỹ năng xử lý tình huống sự phạm là một việc làm có ý nghĩa thiết thực.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm

a. Tình huống

Có nhiều quan niệm khác nhau về tình huống:

Theo từ điển Tiếng Việt: “Tình huống là sự biểu diễn của tình hình về mặt cần đối phó”

Có quan niệm cho rằng: Tình huống là toàn thể những việc xảy ra cùng một nơi, trong một thời gian, buộc người ta phải suy nghĩ, hành động, đối phó, chịu đựng.

Vậy tình huống được hiểu là những sự kiện, sự việc, hoàn cảnh nảy sinh trong hoạt động và quan hệ giữa con người với tự nhiên, xã hội và giữa con người với con người buộc người ta phải giải quyết, ứng phó, xử lý kịp thời nhằm đưa các hoạt động và

quan hệ có trạng thái đó trở lại ổn định và tiếp tục phát triển.

b. Tình huống sự phạm

Tình huống sự phạm là tình huống diễn ra trong quá trình dạy học, giáo dục học sinh.

Tình huống sự phạm có một số đặc trưng:

+ Tồn tại vấn đề bất ngờ đối với giáo viên.

+ Vấn đề phản ánh những vướng mắc trong mối quan hệ giữa giáo viên với học sinh và với các thành tố của quá trình dạy học.

+ Gọi nhu cầu cần giải quyết, xử lý của giáo viên qua đó thúc đẩy sự nỗ lực chuyên môn và kỹ năng sự phạm.

c. Tình huống sự phạm trong dạy học Toán ở Tiểu học

Tình huống sự phạm trong dạy học Toán ở Tiểu học là tình huống liên quan đến quá trình dạy học môn Toán ở Tiểu học.

Trong quá trình dạy học môn Toán ở Tiểu học nảy sinh nhiều tình huống, nhiều thách thức đòi hỏi người giáo viên (GV) phải có kiến thức toán học chắc chắn; có tri thức về phương pháp và có sự nhanh nhạy trong tư duy, khéo léo trong ứng xử để giải quyết các tình huống và đạt kết quả mong muốn.

2.2. Một số tình huống sự phạm trong dạy học Toán ở Tiểu học

a. Tình huống liên quan đến kiến thức toán cơ bản giáo viên hiện có

Tình huống 1:

Khi ôn tập về phân số, một GV đã đưa ra bài toán:

“Tổng số tiền Hoa và Mai có là 51000 đồng. Sau khi Hoa đã tiêu hết $\frac{3}{5}$ số tiền của mình và Mai tiêu

* ThS. Khoa SP Tiểu học – mầm non, Trường Đại học Hoa Lư

hết $\frac{3}{7}$ số tiền của mình thì số tiền của mỗi bạn bằng nhau. Tính số tiền lúc đầu của mỗi bạn?.

Một học sinh đã trình bày bài giải như sau:

Bài giải

Số phần tiền còn lại của Hoa là $1 - \frac{3}{5} = \frac{2}{5}$ (số tiền)

Số phần tiền còn lại của Mai là $1 - \frac{3}{7} = \frac{4}{7}$ (số tiền)

Theo bài ra ta có: $\frac{2}{5} = \frac{4}{7}$

Vậy ta có: $\frac{1}{10} = \frac{1}{7}$

Vậy nếu coi số tiền của Hoa là 10 phần bằng nhau, thì số tiền của Mai là 7 phần như thế. Và tổng số tiền của hai bạn là 51000 đồng

Ta có tổng số phần bằng nhau là:

$$10 + 7 = 17 \text{ (phần)}$$

Số tiền của Hoa là

$$51000 : 17 \times 10 = 30\ 000 \text{ (đồng)}$$

Số tiền của Mai là

$$51000 - 30000 = 21000 \text{ (đồng)}$$

Đáp số: Hoa có 30 000 đồng

Mai có: 21 000 đồng

Giáo viên khen ngợi học sinh làm bài rất tốt.

Là giáo viên bạn sẽ xử lý tình huống trên như thế nào?

Gợi ý phương án xử lý tình huống:

Bài toán đã tìm được kết quả đúng, tuy nhiên đã có nhiều lỗi sai về trình bày:

- Tên đơn vị của phép tính thứ nhất phải được ghi là: (số tiền của Hoa)

- Tên đơn vị của phép tính thứ hai phải được ghi là: (số tiền của Mai)

- Theo bài ra ta có:

$$\frac{2}{5} \text{ số tiền của Hoa} = \frac{4}{7} \text{ số tiền của Mai}$$

- Vậy ta có:

$$\frac{4}{10} \text{ số tiền của Hoa} = \frac{4}{7} \text{ số tiền của Mai}$$

b. Tình huống liên quan đến sự hiểu biết chương trình, chuẩn kiến thức và kỹ năng, sách giáo khoa môn Toán ở Tiểu học.

Tình huống 2:

GV chọn bài tập cho HS lớp 3 của mình. GV suy nghĩ trước 4 câu sau:

1. $48 : (4 \times 3)$

3. $315 : 15$

2. $24964 : 4$

4. $133 : 16$

GV quyết định chọn câu 1 vì cho rằng đây là tính giá trị biểu thức có dấu ngoặc, phù hợp với HS lớp 3.

Theo anh (chị), GV đó quyết định đúng hay sai? Nếu chọn anh (chị) sẽ chọn câu nào? .

Gợi ý phương án xử lý tình huống:

- Gv đã quyết định không đúng

- Nếu phải chọn tôi sẽ chọn câu 2.Vì:

+ HS lớp 3 chưa học phép chia cho số có 2 chữ số.

Nên ta không thể chọn 3 câu còn lại.

+ HS lớp 3 đã học chia số có 5 chữ số cho số có 1 chữ số (câu 2)

c. Tình huống liên quan đến sự vận dụng các Phương pháp, kỹ thuật và hình thức tổ chức dạy học.

Tình huống 3:

Trong giờ ôn tập về toán chuyển động đều, GV giao bài cho HS: “ Lúc 7 giờ sáng một xe ô tô xuất phát từ A đến B với vận tốc 150km/giờ. Hỏi người đó đến B lúc mấy giờ? Biết rằng quãng đường AB dài 300 km?”

Một HS không thực hiện bài tập.

GV: Vì sao em không làm bài?

HS: Thừa cô, bố em đi xe với vận tốc 80km/giờ đã bị cảnh sát giao thông giữ xe. Nên em nghĩ người lái xe trên cũng không thể tới B được ạ”.

GV: Em nói cái gì vậy? Em đang giải toán cơ mà, em cứ nghĩ như thế thì bao giờ mới tiến bộ?

Anh (chị) có đồng tình với cách xử lý của GV trên? Nếu không, anh (chị) sẽ xử lý như thế nào trong tình huống trên?.

Gợi ý phương án xử lý tình huống:

Tôi không đồng tình với cách dạy trên. Vì:

+ Đề bài giáo viên đưa ra có nội dung không phù hợp với thực tiễn, không gần gũi với cuộc sống xung quanh các em.

+ Cách dạy theo hình thức áp đặt suy nghĩ của học sinh theo giáo viên.

+ Giáo viên không đưa ra lời giải thích thỏa đáng cho học sinh

Theo tôi giáo viên cần khen ngợi học sinh có phát hiện rất chính xác. Từ đó giáo dục học sinh về an toàn giao thông. Giáo viên có thể chỉnh sửa số liệu và yêu cầu học sinh tiếp tục bài làm.

d. Tình huống liên quan tới sự vận dụng kiến thức tâm lý học, giáo dục học vào thái độ ứng xử trên lớp trong khi dạy toán

Tình huống 4:

Để giúp HS lớp 1 khắc sâu về cấu tạo số của số có hai chữ số, GV hướng dẫn học sinh phân tích theo mẫu sau:

(Xem tiếp trang 63)

vì việc này dễ gây cho người nghe cảm giác mệt mỏi nếu nghe trong thời gian dài.

3. Kết luận

Không ai có thể phủ nhận được tầm quan trọng của kĩ năng nghe trong việc phát triển các kĩ năng ngôn ngữ, cũng như sự cần thiết của việc nghe rộng trong quá trình học ngôn ngữ nói chung và học ngoại ngữ nói riêng. Những lợi ích của việc nghe rộng dường như rất rõ ràng đến mức có rất ít các nghiên cứu liên quan đến nghe rộng. Tuy nhiên để việc nghe rộng có hiệu quả nó phải được diễn ra trong thời gian đủ dài nên đòi hỏi sự kiên trì không những của học sinh mà còn của cả giáo viên và cha mẹ học sinh. Hơn nữa, để nâng cao hiệu quả của việc nghe rộng, việc lựa chọn các bài nghe là một việc vô cùng quan trọng. Vì thế giáo viên, cha mẹ và bản thân các em học sinh phải cần nhắc đến tất cả các yếu tố để đảm

bảo lựa chọn được các bài nghe phù hợp với trình độ của người học, có nội dung dễ hiểu và gây hứng thú cho người học.

Tài liệu tham khảo

1. Brown, R., Waring, R., & Donkaewbua, S (2008). Incidental vocabulary acquisition from reading, reading-while-listening, and listening to stories. *Reading in a Foreign Language*, 20, 136-163. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ815119.pdf>
2. Waring, N (2008), Starting extensive listening, ERJ. Retrieved from http://www.robwaring.org/el/starting_extensive_listening.htm
3. Khoa Sư phạm Tiếng Anh, Đại học Ngoại ngữ, Đại học Quốc gia Hà Nội

SỬ DỤNG MỘT SỐ TÌNH HUỐNG SỰ PHẠM... (tiếp theo trang 25)

Mẫu: Số 17 gồm 1 chục và 7 đơn vị

Số 16 gồm 1 chục và 6 đơn vị

Khi GV hỏi: Số 30 gồm mấy chục và mấy đơn vị?

HS: Số 30 gồm 1 chục và 0 đơn vị

GV: Từ này giờ em không nghe cô nói à? Hãy ngồi xuống và nghe bạn trả lời

Anh (chị) có đồng ý với cách xử lý của giáo viên? Là giáo viên anh (chị) sẽ xử lý tình huống trên thế nào?.

Gợi ý phương án xử lý tình huống:

Tôi không đồng tình với cách xử lý trên. Tôi sẽ phân tích giúp học sinh tự nhận ra lỗi sai trên bài làm của mình và sửa lại.

e. Tình huống liên quan đến việc phát hiện và sửa lỗi sai cho học sinh trong quá trình dạy học Toán

Tình huống 5:

Khi ôn tập, cùng cố về toán tỉ số phần trăm, giáo viên ra bài toán sau cho học sinh lớp 5:

“ Một cửa hàng bán hoa quả, trong 1 ngày đã bán được 45 ki – lô – gam táo. Tính xem cửa hàng đó đã bán được bao nhiêu ki – lô – gam cam. Biết tỉ số phần trăm của cam và táo là 80%.

Một học sinh đã trình bày bài giải:

Bài giải

Số cam người đó đã bán được trong ngày là:

$$45 : 80 \times 100 = 56,25 \text{ (kg)}$$

Đáp số: 56,25 kg

Chỉ ra lỗi sai trong bài giải của học sinh. Nêu cách xử lý của anh (chị) để giúp học sinh có thể tự phát hiện lỗi sai trong bài giải?.

Gợi ý phương án xử lý tình huống:

* Học sinh thực hiện sai phép tính

* Để giúp học sinh phát hiện ra lỗi sai, giáo viên đưa ra các câu hỏi:

Số táo đã bán trong 1 ngày (45kg)

Số cam đã bán trong 1 ngày (56,25kg)

$$\text{Tính tỉ số phần trăm của cam và táo là: } 56,25 : 45 \times 100\% = 125\%$$

So sánh với tỉ số phần trăm của đề bài cho (mâu thuẫn).

3. Kết luận

Các tình huống sự phạm có một đặc trưng là diễn ra bất ngờ trong quá trình dạy học. Việc làm quen và tập dượt với các tình huống sẽ góp phần không nhỏ giúp giáo viên tự tin xử lý các tình huống trong dạy học. Bài viết mong muốn giới thiệu tới các thầy cô giáo cũng như các em sinh viên ngành Giáo dục Tiểu học một số tình huống sự phạm thường gặp trong dạy học môn Toán ở Tiểu học, góp phần rèn luyện kĩ năng trong dạy học môn Toán nói riêng và trong dạy học nói chung.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*, Hà Nội
2. Trần Ngọc Lan (2019), *Thực hành phương pháp dạy học toán ở tiểu học*, NXB Đại học Sư phạm. Hà Nội
3. Trần Diên Hiền (2018), *Thực hành giải toán tiểu học*, Tập 1, Tập 2, NXB Đại học Sư phạm. Hà Nội